

ԲՆԺԱՆՈՐԵՎՆԻՔԻ

Պուլկարիոյ համար	12 ձր
Տարեկան	6
Վճարման	8
Ստանդարտի համար	15

Վերականգնող համար	3
Վերականգնող համար	1.50

Ստանդարտի համար 40 և յետոյ վերջին համարի համար 20 սանթիմ. կրեմլի անդամներու համար 20 սանթիմ կրեմլի:

Վարձարկի համար անոյ 10 սանթիմ

ՇԱՐՈՒՄ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱՎԱՆՆԵՐԻ ԿՐԱԿԱՆ

ԿՐ ՉՈՐԵՔԵԱՐԹԻ ԵՒ ՏԱՐԻՔ ՈՐԵՔԸ

Նախկին կրեմլի անդամներու համար

Родина на вѣстник "Шаржунъ" Вареа

Redaction du journal "Charmoun" Varn (Solg:rio

Ստանդարտի համար անոյ (20 սանթիմ) Պուլկարիոյ համար անոյ

15 ՍԱՆԹԻՄ

Գրութիւնքի և յետ տրուի

ՉՈՐԵՔԵԱՐԹԻ ԲԱԺԱՆՈՐԵՎՆԻՔԻ ԿՐԱԿԱՆԻ ԿՐԱԿԱՆ ԿՐԱԿԱՆ

Հայկիոյ խորագրութեան կողմէ կր խնդրուի մեզմէ ծանուցանել թէ երկու շաբաթէ ի վեր թերթին չի հրատարակուել և պատճառը խորագրին հիւանդ պատկած ըլլալն է:

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆՆԵՐԸ

Հայկական ոչ մի գաղութ այնպիսի մեծութեան չէ ենթարկուած, ինչպիսիին ենթարկուած է Եգիպտոսի հայութիւնը որը շատու շատ առաւելութիւններ ունի կենդանի լինելու համար:

Պատճառը ինչ է. պատճառ այն է որ Եգիպտոսի մէջ հայ վերստին յիշեր ու վերստին վերականգնուած է, որոնց մէջ թէև ազգային ամեն մի զգացմունք մեռած է, բայց դժբախտաբար ազգային գործերի վեկը այդ ոչ հայ վերստին վերականգնուած է գտնուած Եգիպտոսի հայ գաղութներէն. կանոն են և ազգային կրթութիւն չեն տալիս. Եգիպտոսի լեզուները հրատարակուած են հայերէն տառերով միայն, բայց նրանց բովանդակութիւնը շատ ու շատ սարէ Պուլկարիոյ լրագրութիւնից, թէև Եգիպտոսի միջոցաւ չի կրնայ ևս գրա միակ պատճառը վերստին վերականգնուած է թէ յիշեր են:

Մի քանի տարի առաջ Եգիպտոսի հայ երիտասարդութիւնը պայքար սկսեց այդ թուրք-հայ փառանքի դէմ, բայց պայքարը անյաջող վերջացաւ յառաջիկայ թեան անսակետից. որովհետև Եգիպտոս եկաւ մի ծերացած առաջնորդ, որը կարճ ժամանակուամբ գործիք դարձաւ նոյն անկարող և նոյն աստիճանի լիբը փառանքի ու թէյերի ձեռքում:

Պայքարը իր սուր կերպարանքը կորցրեց, փառանքը յաղթեցին. և ինչու չը յաղթեան, երբ նրանք կարող են գործել թէ գրամով թէ իրական սպառնալիքներով:

Բայց մինչև և՛ որ պէտք է տեսի փոշանքի տիրապետութիւնը. արդեօք միշտ Եգիպտոսի հայ գաղութի շահերը պէտք

է զոհելն փառանքի քմահաճայքին, թէ մի նոր, որսառն դոստ, փառանքին ու թէյերին հայկական կեանքից դուրս վանող մի շրջան պէտք է սկսվի. Եգիպտական հայ թերթերը այդ նոր շրջանի համար շատ քիչ. աննշմարելի նշաններ են ցոյց տալիս:

ՎԱՐԴՈ

ԴԵՍԻՑ ԴԵՆԻՑ

Պօէր զօրավարները Չէմպրլէնի հետ խորհրդակցած միջոցնուն աշխատած են Անգլիայէն նոր առաւելութիւններ վերցնել իրենց ջանքախումբ ժողովրդին համար. սակայն Չէմպրլէն յայտարարած է որ Թրանսիլի մէջ կ'ընտան պայմաններէն դուրս են այդ պահանջները, անգլիական կառավարութիւնը անոնց զոհացում տալ չը պիտի կրնայ և աւելի լաւ է որ զօրավարները աշխատին պօէր ժողովուրդը խաղաղացնել որովհետև երկիրը շատով բարեկարգուի:

Անգլիական թերթերը պօէր զօրավարներու այդ նոր պահանջները կը վերաբերեն օտար թելադրութիւններու ազդեցութեան, յայտարարելով որ քաջ զօրավարները չը կրցին ազէկ դիտանագետներ ըլլալ:

Պուլկարիոյ մամուլը այս օրերու զբաղած է առաւել լրրութեան կազմակերպութիւնով որ իբր թէ գոյութիւն ունի Պուլկարիոյ մէջ. ինչու կառավարութիւնը, ինչպէս և բոլոր երրուպական մեծ կառավարութիւնները, իրենց դարձուր սովորութիւնը դարձուցած են լրտեսներ պահել օտար իրկիրներու մէջ կամ անոնց պետական գաղտնիքները, աւելի պտտեալ գաղտնիք իմանալու համար և կամ թէ իրենց ըմբոստ հպատակները լրրութեան համար. Հիմա պուլկար

թերթերը հարց կուտան թէ Ռուսիա ի՞նչ պատճառներ ունի Պուլկարիոյ մէջ լրտեսներ պահելու. Առաջին անգամ այդ խնդիրը հըրապարակ հանեց ոչ կուսակցական «Ալէշերնա Յոշթու» թերթը. Ինչպէս կերեւի շատ մը ուսական լրտեսներ կան Պուլկարիոյ մէջ. որ մամուլը սկսած է հետաքրքրուիլ:

Թուրք իշխանութիւնը էրզըրումի սահմանազխէն ներս մըրտած գաղթական հայրը ամենքըն ալ ձերբակալած և բանտերը նետած է. Եւրոպական թերթերը կը հարգողն են որ թուրք և ռուս կառավարութեան միջև կովկաս գաղթած հայերու մասին վերջնապէս և զաղտնի համաձայնութիւն կայացած է որ այդ հայերը անպատճառ ռուսահպատակ պիտի գրուին. Երկուսն որ սահմանը անցնող հայրը պիտի ձերբակալուին թուրք կառավարութեան կողմէն և կրկին Ռուսիա պիտի ետ դարձուին:

ԿԵՏ

ՍԱԿԵԴՈՆԻԱ

«Թէֆօրմ» թերթը իր վերջին թիւով կը հարգողն են որ գնդապետ Եանքօֆ յանկարծակի յարձակեր է թուրք զօրավարի մը վրայ, զայն ամբողջովին գերի բռնելէ և զինուորները զինաթափ ընելէ վերջը աղաւ սրձակեր է:

Իացի այս զէպքէն աւեն օր Մակեդոնացի հրոսախմբեր ընդհարումներ կուենեան թուրք զօրքերու հետ, այնպէս որ օր չի անցնի որ հրոսախմբի մը քաջագործութիւններու մասին լուրեր չը հասնին Պուլկարիա:

Եթէ այդ լուրերը ճիշդ են, այն ժամանակ անկասկած է որ Մակեդոնիոյ մէջ ներքին կազմակերպութեանը հաստատուն հիմքերու վրայ դրուած է և ոչ մէկ արհեստական միջոց պիտի

կարենայ խանգարել Մակեդոնական յեղափոխութեան բնական ընթացքին:

Պուլկար կառավարութիւնը ամեն ճիշդ կը թափէ մեծ պետութիւնները համոզել, որ ինք չի քաջալերեր Պուլկարիոյ մէջ զոնուող Մակեդոնական գործիչները. բայց իր ուժերէն վեր է Մակեդոնիոյ մէջ գործողները զսպել:

Սուլթան Համիտ Մակեդոնիոյ կրակ ու բոց վիճակը լաւ տեսնելով, մէկ կողմէն այնտեղի զօրքերը կը շատցնէ, միւս կողմէն ալ կաշխատի համոզել որ ինք իսկապէս կաշխատի Մակեդոնիոյ մէջ բարեկարգութիւններ մտցնել. Բայց Սուլթանին ոչ ոք կը հաւատայ:

Չը նայելով այս ամեն նշաններուն, մեկի անհաւատալի կը թըրի որ Մակեդոնիոյ խնդիրը մօտերս կարգադրուի. Իրենք Մակեդոնացի յեղափոխականները ընդհանուր ապստամբութեան ժամանակը հասած չեն համարել, որովհետև ժողովուրդը բաւական զինուած չեն գտնար. իսկ առանց մեծ ապստամբութեան դժուար թէ Մակեդոնական խնդիրը լուծուի և այն ալ ի նպատակ Մակեդոնացիներուն:

Պուլկարիոյ մէջ գտնուած մակեդոնական կազմակերպութիւնը ինչպէս կերեւի այն եւս իր անկաման աստիճանին հասած է, որովհետև ոչ մէկ գործուէութիւն չի նկատուել. Կոչուուէութիւնը մը կայ. զիրար խորտակելու, զիրար բղկեցնելու կործուէութիւն մը. նախկին հերոսները, գործիչները անգործներէ, զէվզէկներէ հայրենիքի թշնամիներ կը հռչակուին. ու յեղափոխութեան փողհարները դարձած են ոչ մէկ զոհողութեան ընդունակ գատարկապարտներ. ճիշդ մերիներն պէս:

Գ.

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ
ՎԱՐԱ—ՄՈՒՐՁԱ

1854—1902 թ.

1902 թ. մարտ 27 ին թիֆլիզում յանկարծակի վախճանեց ազգային եւ ժողովրդական երգերի օրգանիզատոր Քրիստափոր Վարա—Մուրզան որ իր անխոնջ եւ անկրճելի աշխատանքով եւ պարտաւայել եռանդով կանոնաւորեց մեր ազգային եկեղեցական եւ ժողովրդական երգերը : Միշտ իրան համեստ պահող , իր գրքի մէջ ինք նամուայութեան հասնող այդ միակ մարդը մեր միջից թէւ աշար վերացաւ , բայց արժանաւոր գեղարուեստի ամեն ուրեք հրեցեան բոցը որ վառեց հոյ սրտերում գեւ չուտով չի հանգչի : Երա ջանքերով կազմակերպված ազգային ժողովրդական երգերը երկար ժամանակ պիտի յիշեցնէ ոչ թէ նրա մահը , այլ նրա կենդանի գործի վերջութիւնը :

Ազգային ժողովրդական երգը , որը անուշ արհամարված էր անխորժ , անճոռնի ձեւով ու ամեն մի քրմքի համաձայն լինելու պատճառով , այժմ շնորհիւ կարա — Մուրզայի բարձրացաւ , կարա—Մուրզան Տիֆլիզի քառաձայն ներդաշնակ խմբական երգեցողութեան եւ նրա արդիւնաւէտ գործունէութիւնը այսօր ամեն մի կովկասեցի եւ Ռուսաստանցի հայ երախտագիտութեամբ է յիշում : Պէտք էր մեծ ազգասիրտ լինել , եռանդ , սէր եւ անկուսեթիւն որ չը ձանձրանար հայ-

կական նախկին երգեցողութիւնից , յազմելով ամեն արգելքներ , ժողովրդական երգը ծամածռած ամեն մի երգչի իր անհաճոյ ինքնուրոյնութիւնները մտքած նորութիւններից սզատելու մի սխալմի տակ ձգելու համար , հարկաւոր էր երկար ժամանակ , ոյժ եւ գործին նուիրվել : Իսկ յաջողվեց կարա—Մուրզային , որը իր հրուշակի կոմպոզիցիաների մէջ ճշգրտութեամբ ապրիս է այն հրաշալի եղանակները , որոնց ստեղծել է ժողովրդեր—իր վշտի եւ ուրախութեան րոպէներում : Բայց անողորմ , վազածամ սահր դեռ ձմ տարեկան հասակում գերեզման տարաւ այդ անխոնջ գործիչին , ժողովրդական երգերը ժողովրդական այնոզ անձին , որի կորուստը պիտուէր երբ որ անփոխարինելի է :

Քրիստափոր Վարա—Մուրզան Նրբօցի հայ կաթողիկէ է . ծնել է 854 թ. ին Վարասու Բաղար քաղաքում : Եւ պատկանում էր ոչ այնքան ունեւոր ընտանիքի . նրա հայրը պարսպում էր վաճառականութեամբ : Այնքան էլ յաջողութիւն չունենալով չը կարողացաւ իր որդիներին կանոնաւոր ուսում սալ :

Կարա—Մուրզան դեռ մանուկ հասակում առանձին սէր էր ցոյց տալիս դէպի մուզիկան եւ երգեցողութիւնը : Ծնործիւ կաթողիկէ եկեղեցու մօտիկութեան , իր բակում ապրում էին Միխիլայիան քահանայները , նա յուճախ այցելում էր եկեղեցի եւ երկար լսում երգեցողութիւնը :

Նոցա տանը ապրում էր եւ զպիր Ստեփանէկեանը որի բնակարանից երգացողութիւնը եւ մուզիկան միշտ անպակաս էր : Ստեփանէկեանի որդին որ

երաժշտական ուսում ունէր կազմել էր մի խումբ , կաթողիկէ եկեղեցում երգելու համար :

Կարա Մուրզան միշտ յաճախում էր լսելու այդ երգեցիկ խմբին : Ստեփանէկեանները դաշնամուր ունէին , իսկ ձեռներին ամուս էր բալալայիայի վրայ եւ միշտ երգում էր ազգային երգեր :

Այդ ժամանակ կարա Մուրզան հրճվում էր եւ քանի գնում վառվում էր նրա մէջ երգի , երաժշտութեան սիրոյ բոցը եւ հանդիստ չէր աւալիս նրան :

Կարա—Մուրզան տեղէ էին ունենում եւ թատրոնական ներկայացումներ , եւ կարա—Մուրզան միշտ փորձերին ներկայ էր լինում :

Բայց կարա—Մուրզայի երաժշտութեան սիրուն յապտեցին ունելի իր հայրը եւ մայրը : Առաջինը սիրող դերասան էր , իսկ մայրը լաւ դուրեկան ձայն ունէր : Երբ մայրը երգում էր կարա—Մուրզա ամեն բան թողնում , իր խաղակից ընկերներին խնդրում էր լսել , իսկ ինքը զմայլված հրճվում էր մօր ձայնով :

Կարա—Մուրզան տաս տարեկան հասակում արդէն կալոզանում է եղիլ երգեր ձայնագրել , վաթ կարգալ նօտաներ եւ անել դաշնամուրի վրայ : Միակն զպրոցը աւարտելուց յետոյ հայրը ուզում է նրան վեներտիկ ուղարկել հողեւոր պաշտանի նուիրելու համար , բայց հօր ջանքերը ապարդիւն են անցնում . հողեւոր կոչուը կարա—Մուրզային չէր գրաւում : Այն ժամանակ հայրը ուղարկում է նրան Օդէսա հաշապահութիւն սովորելու համար :

(Շարունակելի)

ԿՐԹԱՎԱՆ ԳՈՐԾԸ
ՖԻԼԻՊԵՒ ՄԵՋ

«Շարժում» թիֆլիզի լիցիւսակցին տեղական գործերու մասին պահած լուսթիւնը— չըսելով անտարբերութիւնը— կը ստիպէ զիս երբեմն գրել մեր կեանքին :

Կրթական գործէն կը սկսվի , որովհետեւ չըջան մը լուսթիւնը նոր մը սկսելու վրայ է , եւ գրել թէ բան մը չէ գրաւած ասոր մասին :

Վերջացող շրջանը նախորդներուն հետ բաղգատելով կարեւոր սեղ մը կը բանէ կրկնակի տեսակէտներով :

Կրնամ բռնել որ , նախորդ տարիներէն տեղի խաղայ շրջան մը ունեցանք : Գայրցական , եկեղեցական , թաղական կամ հօգաբարձուի սովորական անլի , վնասակար կոիւնները գոյութիւն չունեցան վերջացող շրջանին մէջ :

Ստոր պատճառը պէտք է փնտաւել երկու վարժարաններու գոյութեան մէջ :

Ազգային վարժարանէն , հոն տիրող կարգ ու սարգէն , կրթական վիճակէն , զեկաւարտելու կերպերէն զժգոհ ծնողները զրկեցին իրենց զաւակները հայ մասնաւոր վարժարանը , ուր կը

ԱՐԻՒՆԱՐԲՈՒՆ

(Հայ հեղուակիս կ'անկի պատկեր մը)

Արիստարքը այս անգամ զուարթալով սեղանը բազմեցաւ Մովսի Օդլուի զիմացը : Ու ամեն բանի քաջ ծանօթ եւ ակնանաես վանականը պերճափայլ , գրաւիչ նկարագրութիւնով սկսաւ պատմել ամբողջ հոյակապ գիտաշնորհութիւնը երկարածից քաջապարծութիւնը երա , հերոսական անձնան արարքները , ու սիրալի սարսուցեցող յիշատակարանն արտաբերելու եւ զարհուրանքի վերջաւորութիւններով :

Այս մեր մերձակայ Պայրամ հերոսածին գիւղը , որ միշտ անրնկեմելի պատկանելի կորիւններ արտադրել է զպարծ , չէ կարողացած քու հօրդ ու եղբորներուդ պէս անյազի ու անմահ հրօսակներ կրեան հանել մինչեւ հիմա , որոնց փառազարդ յիշատակի մշտնջենաւորութիւն համար բոլոր շրջակայքը երկրպագութեամբ պաշտամունքով կը նուիրագործէ ամեն սարի այցելելով անոնց սրտահարող շիրիմները , զորս թէ համակիր հայ գեղջուկներ ու թշնամի լայքաջեր մինչեւ լսկ , սարգենի փառապանք քաջիմներով իբր սաղարթակող ամպնովանի մը կը փսիւսցեն : Անոնց քաջագործութիւններն են զորս կերպից ամբողջ նշանաւոր աշուղները իրենց սաղբերուն վրան շարունակ , այսպէս որ անոնց անունները հեռակեանք սրբացած ու գերբնացեր են , ու զարձակ են ար-

արկայ ամբողջ շրջակայութեան խոր հրգաւոր պաշտամունքին ու սքանչալուրին : Այնպէս որ չը կայ մէկը որ չը ճանչնայ Պապայիզ ձիւն Օդլուի եւ իր ուղիները ու անոնց ամենն համբաւաւոր կոիւր , զոր մղեցին կրկնելու Վարի () կոիւրի գալուստն վրայ : Կարծէ որ ծայրէ ծայր պատմել քիզ այդ արիւնտի զկարծ որուն եւ այլ շատ հանդիսականներու հետ ակնանաես եղաց :

Գարնան գուարթ առաւօտ մըն էր , Արեւածաղնի փողփուն հորիզոններէն հրահասն ճառագայթներ սիրատալ փակեցոմունով կը ճառագայթէին կրկնելու Վարի վերամբարձ ժամպիւն սալարանի քերուն վրայ : 1880 ձիւնը մայիս 7 ին էր . ժամանակէն անալ թէ Տրապիզոնէ թէ գիւղերէն ճշգրտապէս ու վերմեանք ուխտաւորներու արտաստիքը բողբոթիւն մը խոնուած էր ուխտավայրը : Հոն կը գտնուէին հայրդ ու բոլոր ընտանիքը : Փիղջական հողեղմայլ տեսարան մը կար հոն : Իւրաքանչիւր ընտանիք իրեններով դաշտային հացկերոյթ կընէր . խնդի ու խօլ հրճուանքի բարձրագոյ ազդակներուն խօլ թնդիւններով :

() Կրկնացող ինքնաբոցիս ջուր մըն է , որ կը զրկի սպ առթուս գետնէ եւ որ կը գտնուի Տրապիզոնէ մի քանի մղոններ հեռու . Տէյրիմէն աէրէսի արիւնքին քովերը : Սոյն հրաշակերպ զրիւսումին ու ջուրին մի քիչ տարբերակ համին համար է որ թէ քաղաքայի թէ գիւղացի ընտանիք ներսովորութիւն ըրած են ամեն ասորի մայիս ամսուն իրը ուխտավայր հոն այցելել իտ անհրաժեշտ է իրենց կածիքին համիստ կենսանորոգ լոգօնք մը ընել ան որ բուժիչ ջրով :

կարծօպանքէն լեռնային անշուղի բաղաստանները : Եւ ահա այսպիսի ուրախայից ժամանակին յանկարծ զօրծի—աւազակներու զինակիր ջոկատ մը կրկնելու ջուրը տանող կիսարուր բերդի բաց գոնիւն ներս սպառեցան առանց յիշելու կամ գիտնալու թէ այդ որ ուխտի օր էր : Կիսամերկ կանայք ու աղիկներ , որ կը լողնային , տակնու վրայ եղան այդ գոհանգրուել երեւոթէն , ու փախտական վիթերու պէս լեղապատառ ճիւղերով սկսան հոս ու հոն վազել խելայիլ : Ձինակիրներու պետը կիւմիւնչիլտան՝ նախագուշակելով անոնց այդ շոնդայից փախուստին վրնասակար հետեւանքը , թմնող շունի պէս ազաշեղէն յառու վազեց ու առաջարկեց . — Ինչու վարկեանի համար հեռացէք , մինչեւ որ մենք թիւ թիւնի կապոցները , որք մի քիչ անդին գօրածեւ . ձորամէջը կը գրտնուին , գուրս հանենք ու սանտալ փոխադրենք , որ մեզի համար վարկեանի գործ է . մի վախնաք , մէկը չէ կարող մինչեւ իսկ ձեր մազին դալչիլ եթէ գոյ մի խօսքը մտիկը չէք : Բւ անմիջապէս ան հեռացաւ : Հայրդ , որ աննշմարելի եղած էր այդ լաղ պաշտօնական հովիտաբաններէն պատուաւ ամ բլլալով բաւական հեռու թուփերու մէջ իրեննելով ճանցու եկող զինակիր ջուրը առաջնորդող երեք հախաակորդ աւազակակները , որոնք կը կոչուէին կիւմիւնչիլտան՝ Մլրմէնչիլտան մենչէն մեծ աւազակակները , Ուզուն շասան՝ Ծանայի համբաւաւոր ճակահան հրէչը ու Բլաթանացի Սոջողանը՝ Պոնտոսի հանրածանօթ միլիտանաէր Սօվուպ սուլի սեփականութեանց

պահպանիչը ու զլլաւոր արիւնրուշտ զօրծին : Հայրդ խելոյն հրամայեց որ մայրը երկու աղիկներով , միւս կին ուխտաւորներու հետ հեռանան իսկ ինքը առաւ իր հետ շորս կորիւնտանան տղաքները ու դէն ի ձեռին դիրաթեք մազլուսով անոնցմէ առաջ յիշեալ ձորամէջի անմատչելի թաքստոցներէ մէջ ապաստանեցան . ուրովի հիմա թիւ թիւնի վիթխարի անկեր հազարաւոր քանակութեամբ բերած լեղաքած էին այդ յիշեալ երեք նշանաւոր գողերը , գրեթէ մեծամասնաբար կողոպտելով քու հօրդ պակեական իր արտադրութեան տակ գտնուած բոլոր ծխախոտի արգասաւոր ամուսները :

Երբոր ուխտաւորներ հեռացան , ձիւնոր աւազակները բարբարոս ուրախութեան յիթոք խնծիզով ու քրտադոսա շնկոցներով սրարաւ կրկնելու ջուրի սեպածե խարակներու վերայէն ընթացան ու յիտուին չափ բազմութիւն մը ձորամէջը իջաւ : մինչեւ քանի չափ ալ գալարէ պահակներ նշանակուեցան ու եէ վտանգի դէմ պատրաստ բլլալու համար , որոնց պարազուխն էր կիւմիւնչիլտան՝ թէք—կեզի եղբայրը : իսկ միւս սրարազուխները իրենց մտն հետեւորդներով , առաջուրէն բնւ սիրտը զովացնելու համար , յարկեանական վիճը գահազիթած էին անհողորդի կորուստին : Որովհետեւ հաղի հազ սկսած էին ձիւնոր վրայ բեռնել թիւ թիւնի հայտնաւորութեամբ արցակները , երբ հօրդ ձիւնի ու կրտան եղբայրներուդ հրացանները ահաբեկիչ բոմբիւններով խուրջէն սկսան որոտայ ձորամէջը , որ իսկոյն վառօքի հեղձուցիչ

յուսային թէ օգտակար . նպատակայարմար կրթութիւն մը պիտի ջանաւոր իրենց զարգացման , որոնց թիւը — տարւոյն վերջի հանգէսին մէջ տրուած տեղեկութիւններուն նայելով — բարձրացեր է մինչեւ 125% . չը նայած որ 60-70 աշակերտ մտայն որոշեր են ընդունիլ . եւ այսպէս ազգային վարժարանէն դո՛ւ մնացող ծնողքներն ալ իրենց կարգին հոն գրկեցին զտաղանթներն , թուով 90-100 :

Այսպէսով գծողութեան ծանրութիւնը քիչցան . կարեւորը անհասարակ : Եւ իրենց , պաշտօնի գերեզմանը ձգուեցան իրենց բազմազան և առաջը իմութեան ձգտող ծնողքներն ալ զոհաբերութեամբ : Կրթական տեսակէտով բնորոշուող շրջան մըն ալ բարձրացինք պիտի բռնուին . աչքի առջեւ ունենալով մասնաւոր վարժարանին արդիւնքը :

Անցած շրջանին սկիզբը շատ աննախանձ թի պայմաններու մէջ բացուեցաւ . Ազգ. վարժարանը , թէ՛ պիտեմէի , թէ՛ զեկավարող մարմնի տեսակէտով :

Ատեն մը կազմի կազմ քաջբարեկամ . և գոցուելու վիճակի մէջ էր . երբ քանի մը հարուստներ մէջ նետուեցան , ճիգեր բերին , հանգանակութիւններով ու ներկայացումներով վարժարանը

գոցելու վիճակէն ազատեցին ու շրջանը բարձրացին :

Երկու երեք ամիս տալ հոգաբարձութիւն մըն ալ ընտրուեցաւ . որուն մասին հիմնական ըրած ըսելու էր .

Եթէ կեց. վարժարանին ուսուցչական մարմինն բարձրագույն բոլորովին ուսուցիչ և աւելորդ համարուած քննութիւնները կրնան գաղափար մը տալ տղոց կարողութեան վրայ , ուրեմն բնիւ է որ շատ ողորմելի գաղափար մը կազմի իրենց ինքնին հետ շտապելով : Մինչեւ հիմա քննութիւններն մնացած տպաւորութիւնները միտքս ինկած ատեն կը ծիծաղիմ , որոնք եթէ զանց չընէի արձանագրել , աղուսը ոչուար . ճարտար մը կրնային ըլլալ :

Հոգաբարձութիւնը կարծեմ թող ճիգ մը ըրեր է Ազգ. վարժարանի ուսուցչական ո՛չ այնքան յստիկ ընտրութիւնը բարեփոխելու : Իմացած իս նայելով , պ. Պօնճուզճեանը նախապէս հրաւիրեց է տնօրէն — գասաւորի պաշտօնին որը , որքան ալ քիչ մը ձեռքացած ըլլաւ , միակ լաւ ուսուցիչն է Ազգ. վարժարանին . պ. Պօնճուզճեան , կերեւայ ուսուցչական վարկը բարձր բանելու նկատմամբ յարմար գտած չէ և մերժած է տնօրէն — գասաւոր ըլլալ : Բայց պ. Պօնճուզճեան

շատ տեղի լաւ բրած պիտի ըլլար , եթէ նախ մտածեր 90-100 շաբաթ օգուտը :

Իսկ հոգաբարձութիւնն ալ փութանակ կակուղ — բոլորովին փութաբարձ տալու անարժեք փառաւոր բայց կարողութեամբ ապիկար ուսուցիչներուն , շիւղ-շիւղակ արթութեամբ բարձր ըսէր :

Ի՞նչեւ որոշ չեմ գիտեր , բայց , ապահովաբար , հերոսան ուսուցչական մարմինը պիտի պաշտօնավարէ այս տարրի ալ :

Անգին , մասնաւոր վարժարանը , 7-8 ուսուցիչներով , մեծամեծ զոհողութիւններով լուռ ու մուշ աշխատեցաւ :

Չեմ ուզեր իմ կողմէն խորհրդածութիւններ ընել . կը բաւէ միայն յիշել , որ հետեւէն — հետո հեզնատ հայեացք նետողներէն անոնք՝ որոնք առիթ ունեցած են այս վարժարանը այցելելու , ներկայ գտնուած են գասաւորութիւններուն , աչքովին տեսած են հոն արիւղ կանոնաւորութիւնը , խնամքը , մարտկոտիւնը , գասաւորութիւններու կերպերը , դասական ուսուցչական տառաւելութիւնները և հիւստիամիտ , գոհունակ ժպիտով մեկնած են , ու պատմած իրենց սպասարկութիւնը :

Անցին սպասեմք ու արդիւնքէն դատենք :

Աստարուան օրինակը ցոյց տուաւ թէ որքա՞ն ծնողքներ տարբեր կը մտածեն եղբիւր իրենց զաւակներու կրթութեան վրայ : Յառաջիկան ցոյց պիտի տայ թէ որո՞նք օգտուած են :

Մեզի կը մնայ երկու վարժարաններուն ալ յոյժողութիւն մաղթել ցորչալի կը շարունակեն մեր համայնքին օգտակար ըլլալ : Յառաջիկային մէջ երկու վարժարաններն ալ կրկին պիտի վերաբացուին : Յառաջիկայ շրջանին մասին վարժարաններու բացումէն ետքը տեղեկութիւն կուտամ :

Փիլիպէի կրթական գործին մասին կարծէր կարծիքներ , գիտողութիւններ ընել , բայց զանց կրնեմ :

Փիլիպէ 1910 28 օգոստոս

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒՆ» ընթերցարանի մէջ կը ծախուի Ատոմ Եարճանեանի «Իրեցազնորէն» ի նպատակը Հայ Աւսանողական Միութեան :

Գինն է 1 լէֆ արծաթ . կը ծախուի նաև «Դարբալի Ազատութեան Ծանապարհին» : Գինն է 90 սանթիմ վառնա

ծուրով ծածկուեցաւ : Կիւմուշիւր-աստի վախուտը փայլեցնական եղաւ . լսի միւսները թրեւս պիտի բռնուին , տն ու Աստուած միայն կրնար զխնայ թէ ինչ անդհակա՛ն ճգնաժամ մը կանցնէին այդ արժանի գանգալու վրէժն : Անբարեկրկն յարձակիլի եկած էին անոնք , Մինչեւ իսկ չէին կարողացած հասկնալ որ ո՞ր էին որ վերեւը կինդանի ծուրուկը ձգած էին ու մասնաւոր ուրիշ կեանք էին , Այնպէս որ շտապէր հիմա Ալլահին կը ճշային ներգութեան համար զիրենցով որ այդ երկնային պատիժ մըն էր : Այն ատեն հայրը շանթահար ձայնով որոտաց որմէ պա՛՛մ մը սոսնճակա՛մ խաժա՛տութիւն ու չիտրէն մտիկ ըրին :

— Եւ ի՞նչ է ինձ լազ հուզականներ , զանձիւն արտաբաններ , ես եմ որ ձեզ վերջապէս ճանկերուս մէջ ձգեցի , ալ ձեր բա՛՛ճը մինչեւ պու՛՛ս հասաւ , վերջապէս ինձ , իմ արիւնթափող ձեռքերուս որոտուած է կղեր ձեզ ալ պատժելու , և ամենէն թիթեւ պատիժ որ կարող եմ ձեզ տալու ալ մահն է... վրէժխնդրութիւն իմա է , ես պիտի հատուցանեմ :

Երկար ատեն լռութիւն պատեց ամբողջ ձորամէջը , ուր մի քանի շտապէ առաջ քառասուն խառնաշփոթում կը տրեւէր . կարծես թէ աշխարհ-արտաբան ուրիշ եղեր էր : Հիմա ձայն ձո՛ւն լսելի չէր : Դաշախչի ձիւնին ստուածային ամպրոպայով խօսքերէն կարծես անհունօրէն անարեկամ , քայքայած էին : Ու մի քիչ յետոյ երբ միտքին ծախար անյայտացաւ , երկու հակառակորդ կողմերը զէմ առ զէմ կը գանուէին , ձարպիկ թշնամիին այդ տեղը ծանօթ

էր ատեն պէս ու կրնար այնպէս որ մտթ թէ լոյս ուզած կողմը շարժիլ , Իսկոյն եղբայրները ձորամէջին ամբարկուս կրածները բռնեցին ու եփախուտի ճարտը չը շնորհելու համար թշնամիին : Ու կրկին հրացանաձգութիւն մը սկսաւ , որուն հիմա ամբողջ զիւնիկայ վայրերը արձագանք կուտային գանձողային : Մեծատանու թիւնը վաւարար խոյս տուաւ կրուի գաշաէն , իրենց ետեւ թողլով միայն մ քանի ձողի իրենց պարզութիւններուն յամառ ու անյոգի զոգուեցին ու խօջողանին հետ , որոնք միտքով ալ լսուս գերնադուր կառավարեցին , վերջապէս հակառակ անոնց սաք լափիլող պողատանքներուն ու կամարտ անձնատուութեան մահուան սրտաթ ընդունեցին . եւ ուրիշ բան չէին կրնար սկիզբել անգութ ու արիւնձարաւ մէկէ մը , ինչպէս հայրը էր :

«Բայց պէտք է գիտնաս որ հայրը ի բնէ հեզ , բարի , ժրջանու Աստուածաբան և խաչապաշտ մէկն էր : Մէկուն քիթը արիւնելու չափ սիրտ չուէր , Բայց երբ նիւմիւնկէրտանի ու Ուզուեի պէս զոգ աւազակներ ու զգայալիկ ծովահէններ սպարէզ եղան իրենց արիւնտու շտապանքներով մինչեւ իսկ ազատ պայրաթի զեզանքը զարեւանդները սոսնակին ընկելով օրինս որութիւն , ինչք ու մարդկային պատիւ որ այդ անարտաքուէ կար , այն օրէն ան այլափոխուեցաւ , հեզութեան մէն մի հոգեգասարձ զգացումներու փոխարէն վրէժառու զգացում էր համապարփակ ընդամենով սաճարակուեցան անոր սրտին մէջ , զարնքը-զարնելու աւանդի մտածումներու անդիմադրելի

հոսանքին տեղի տուին անոր շինականի խաղաղ միտքը ու ցտուծի ջրմտութիւն զայն վրդովեց իր գերբընանիկ գեղջական կենցաղաւորութեան դէմ սպաննացող անօրէն բուսակաւորութեան դէմ . ու այսպէս քիչ ժամանակէն հարկադրուեցաւ թողուլ խոփ , մանգալ , սարս ու ամեն երկրագործական տարրերն զորքերն , ու խաչելու և հմայեակնելու անդ հրացան ու տուր կոխեց որ նք միայն սպարելու միջոցներ էին գործածելու այդ երկրին մէջ , Այնպէս որ այն զինատաշտ կուզան մեղաւ ան ու սարս սիք հանդիսանալով երկար ժամանակ կոտորուեց արտոնք վրայ . բայց , առաջ վերջը վարձուրիս , շատ ողբերգական եղաւ այնպէս որ շրթներն իր կը զոգողան քիչ պատմելու :

— Հոգիք համար , սղիսեց երիտասարդը որ մինչեւ հոս անմտունջ կուենկեղեր մտաբաց , սրտատաշտ ու զիւնիկոր , անտան ալ պատմեցիր . զանէ լմնցուր որ զիս սիրած ըլլաս...

— Չեմ կրնար սիրելիս , միայն բան թէ գիշեր մը հայրը ծուրակը ձգեցին վատաբար . այնպէս որ չը կարողացաւ ինքզինք փրկել . մայրը անոր ծունկերուն վրայ կար կար ընել . իսկ քոյրերէն մին մ գերէն փաթկելով թէք Կէօզ . զոր դու շտապանցիկ այնօր , փառք Աստուծոյ Սուրբինէ փախուց որ մի քանի ամիս յետոյ իր եղբոր կիւմիւնկութեան Ռաշի արն հետ ամ անացուց բանի , իսկ միսն ալ արդէն կնկն էր սխրանս . չակ ծովահէն Ուզուեի Շանայի մէջ . իսկ քիչ ես պատահամբ ձեռք ձգելով իր զանք ու մինչեւ այս հասակը մեծցուցի իբր հոգեզաւակ , իսկ աս-

կէ վերջը որ զիստ հայրը ու ծնողք՝ ազատ ես և կրնաս շարժիլ ինչպէս որ կը բաղձաս... Բայց ջանա՛ միջ հորդ չաւիղներուն հետեւի քեզ նշանաբան ունենալով թէ քանի որ այս երկրին մէջ պիտի ապրիս թէ միշտ ստուր , վէնք հարկա որ է կարծի ձեռքերն : Մինչեւ այս հասակը քեզ միայն խաղաղ կեանքի վարդապետութիւններով կամ խառնակներով կը խօսէին , իսկ այժմ որ լազ կամ թորք բանակարներ , հորդ վաղեմի հակառակորդներ , ինչպէս էր Թեք-Կէօզ , քանի որ սկսած են փուշ աչքեր անկել քեզ անհատապէս : անարդար միտումով , քեզ կը մնայ հորդ բռնած արիւնտու ճամբէն քայլել...

Երիտասարդը ալ չի գիտեցաւ , վեր կ'անդնեցաւ զեանաշարժութեամբ ընդ : «Գետեց մրտաբար խառնօրէն ու ներքին փոթորկուտ վր մի յուզմունքէն արիւնք աչքը քայլած վիշտն հրաժեշտը ստաւ սրտատուախոր աչքերով իր այնքան երկար բարեկրնամ բարեբարին ու կսի թաղող շին...

— Մնաս բարեաւ , Մալի Օզու , հասկցայ ամեն բան , շնորհակալ եմ քու Խնդրէքիդ համար , հիմա կերթամ Արիւնտու ճամբան...

Ենդուզական հերոս մը զարձաւ անկեր համարտ արեւի մեծ , աւելի սարսափարկու եղան քան իր հոր ձիւնանինը : Այնպէս որ մի քանի հասակային կոխներէ վերջ անոր անտուր յորձորը եղաւ «Յիւնաբարտն» :

Լոնտոն Սաւոյ (Շարունակելի)

Հ Ա Ն Գ Ա Ն Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Անճուռանալի Պետոյի սշխատութիւններու հրատարակութեան համար Պ. Ս. Պիտերսի միջոցաւ ընդունելիք Պորթուգալիայի հայ կանանց մէջ հանգանակութեամբ 13 լէվը :

Արեւիկայի խմբագրութեան քով նախկին 429 լէվ 90 սանթիմի հետ միասին ընդամենը կը գրուինուր 442 լէվ 90 սնդ :

Երկու քաղաքներէ մեկ իմացուցած են որ հանգանակութիւն պիտի ընեն, բայց զիս լուր մը չառինք. խումբ մըն ալ իր մօտ 100 լէվէն աւելի գրամ ունի եղեր և կը մտածէ որ մենք իրեն հետ բանակցութեան մտնենք ընկերակցութեամբ հրակարակելու համար, կամ թէ չէ ինք առանձին պիտի Բարիլի մէջ հրատարակէ եղեր :

Մենք ոչ ոքի ընկերակցութեանը պէտքը չունինք. մեր առաջարկութեամբ գրամ հանգանակութեամբ է, գումարին մեծ մասը արդէն ստացուած է. այնպէս որ ստանց ատոնց ալ մեզի համար այժմ բարին է 700 լէվը լրացնել Վառնայի մէջ :

Դանդաղուններուն կառավարկենք որ շտապեն :

Խմբագրութիւն

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

Մակեդոնիոյ մէջ բարեփոխութիւններ մտցնելու համար կազմուած յանձնախումբը Պիտէն մեկնելու է Սելանիք, ուր պիտի նոր հրահանգներ ստանայ :

Փանի մը օրէ ի վեր Պիտոյ մէջ կը ձերբակալուին պոլիար վաճառականներ :

Ալպանացիները ստիպեր են որ ուսաց հիւպատոսը Միգրովիցայէն հեռանայ. Ռուսական գեոպանատունը Բեթեբայուրիկէն հրաման ստացեր է ազդու դիրք բռնել թուրք կառավարութեան հանդէպ, գոհացում ստանալու համար :

Միգրովիցայի դէպքէն յետոյ ուս կառավարութիւնը աւելի ուն կերպով կը պահանջէ շորս թօրփիլանաբուն անցքը Պոսֆորէն :

Իտալական դեսպանը բողոքեր է Եանիայի նահանգապետին դէմ, որ կարգիլէր Իտալական բօսթայի գործունէութիւնը :

Դեսպաններու խորհրդակցութիւնը Լիբանանի կառավարիչ ընտրելու համար, տեղի պիտի ունենայ սեպտ. 12-ին (նո 8.) :

Ռուս կառավարութիւնը թրքական Սեւ ծովի քովերը և ծարանէլի Արշիպիզաքոնի վրայ քարծուխի պահեստներու համար տեղեր կը պահանջէ :

ՊԱՐՍՅԱՍՏԱՆ

Շահը Եւրոպա կը ճամբորդէ և ամեն տեղ մեծ համակրութեամբ կընդունուի : Իրանի պետը սուլեր է և Վիեննայի հայոց վանքը այցելելու բայց ծովու ալիկոծ վիճակը արգելք հանդիսացեր է :

Շահն Շահը Եւրոպա մեկնելէն առաջ առաջարկած էր որ Թէհրանի առաջնակարգ սեպանաւորներէն ընկերութիւն մը կազմուի Թուրքիէն դէպի Ղազուի խճուղի մը շինելու համար : Այս ընկերութեան պետը Շահը ինքը պիտի ըլլայ : Այս նպատակին համար Թէհրան հրաւիրուած ճարտարագէտները արդէն ճամբան հետազոտած, անոր յատակագիծը պատրաստած և նախնական հաշիւները կատարած են : Ընկերութիւնը պիտի ունենայ 1100000 թուման գրամագումար մը :

ՌՈՒՍԻԱ

Թօլսթոյ քոլորովին կազուրուած է և կրկին սկսած է զբաղիլ գրական աշխատութիւններով :

Չը պիտի յաջողի Պուքարէսթ երթալ, որովհետեւ իր կալուածքէն դուրս ելլալը արգիլեալ է :

Կովկասի մէջ շշուկներ կան որ Ռուս կառավարութիւնը զղջացած է հայ դպրոցները գոցելուն համար և եթէ հայոց կաթողիկոսը Չարէն խնդրէ, դպրոցները ամենքն ալ պիտի վերաբացուին :

Ռուս կառավարութեան զլլալու զլլասուր պատճառը այն է որ ահագին ազգաբնակչութիւն մը առանց դպրոցի մնացել է. իսկ կառավարութեան միջոցները այժմ չեն ներքին դպրոցներու վրայ ծախքեր ընել :

Ա Ն Գ Լ Ի Ա

Լօնտօնի լրագիրները կը հրատարակեն բաւական տարօրինակ եղելով ին մը. որ քանի մը օր առաջ տեղի ունեցած է Քէլքեթըն—Բօմբէի եկեղեցիներէն միոյն մէջ : Այդ եկեղեցին որ հիմնուած է 1896ին, շը պատկանիր և է կրօնի, բայց ամեն կիրակի ահագին բազմութիւն մը կը խոնորի հոն, ներկայ գտնուելու կրօնական արարողութեան :

Կիրակի օր մը, երկուսարգ մը կեղծ այդ եկեղեցիին մէջ տարօրինակ յայտարարութիւն մը կընէ ներկաներուն ընելով թէ

Քրիստոսն է որ երկրորդ անգամ աշխարհ կուգայ :

Այս յայտարարութիւնը ջատագովուած է ներկաներուն մեծամասնութեան կողմէ, որ հաւանած է թէ այդ մարդը իրաւցնէ Քրիստոսն է :

Ե Գ Ի Պ Տ Ո Ս

Ն. Յ. Բրէստ* կիմանայ որ Խրաթիքը կրկին Պիլիս պիտի երթայ. սակայն Սուլթանը հրամայած է որ Խրաթիքը առանց սովորական հանդիսարարութեան ընդունուի : Ասով Սուլթանը կուզէ Խրաթիքը ստիպել որ Թաատս կղզին Թուրքիոյ միացուի :

Կըսուի թէ Խրաթիքը վերջի վերջոյ Անգլիոյ միջամտութիւնը պիտի խնդրէ : Մինչդեռ անգլիոյ Սուլթանը պատուիրած է որ Թաատսի մէջ քաղաքային վարչութիւն հաստատեն :

ՉԻՆԱՍՏԱՆ

Մանչուրիոյ մէջ գտնուած Ռուս պաշտօններէն երեք կարեւորները գացեր են Բէքին կայսեր հետ բանակցելու համար Ռուս զօրքերու երկրէն դուրս ելլալու մասին :

Անգլիական աղբիւրներէ եկած հեռագիրներ կը հաղորդեն որ Մանչուրիոյ ուս զօրքերու հրամանատարը Բէքինի դեսպանին հաղորդած է որ Չինական կառավարութեանը Անգլիացի պաշտօններ կը զրկէ բոսթային ծառայութիւնները ընելու համար, իսկ դեսպանը հրամանատարին պատուիրած է որ ամենքն ալ միտանին երկրէն արտաքսէ :

Վերջին սպանութիւններու համար Չինական կառավարութիւնը գոհացում տուեր է պետութեանց երկու պաշտօններ արտաքսելով և երկու յանցաւորներ զլլատեղով :

ԹԱՏՐՈՆ „ՊՈՐԻՍ“

Հանի Բանաֆօ

Ա. Մ. Ա. Ն. Ա. Յ. Յ. Ն. Ն.

ՎԵՍԵԼՈ

Հայ դերասանուհիս Իմ Ին կողմէ Վաղր Ինկզարթի գիշեր ժամը 9ին պիտի ներկայացուի Ի Ապաս խմբիս դերասի սարճերի և կուսիկիս Պ. Արշակ Պեղեանի Առաջին անգամ ըլլալով

ԱՐՔԱՅՆ ԶԲՕՍՆՈՒ

Թա Երախայ 5 արարուած Վիկոր Հիւօյի

ԵՐԳ ԵՒ ՊԱՐԵՒԻԲ Պ. Գ. Յակոբեանի և Օր. Բոգայի կողմէ

Պ Ա Լ Է Դ

Օրինոյ Բարաբոյի կողմէ և և

ՎԻԷՆԱՅԻ ՃՍՐՈՐԳՆԵՐԸ

Կասակիսայ Պ. Ա. Պեղեանի կողմէ

Անշուշտ հայ հասարակութիւնը պիտի քաջալերէ նաեւ Պ. Ա. Պեղեանը, ինչպէս քաջալերեց խմբի միւս արժանաւոր անդամները :

Ա Զ Դ

Եւրոպական լեզուներու և պանակի մասնաւոր դասեր կուսայ իր ուսումը Եւրոպա ստացած և նորերս Զուրիցերիայէն վերադարձած Լիսա Անի խանեանց

Դաշնակի, Ղուկասի և Երգի դասեր կուսայ

Յարսն Ա. Իրիսանեանց Պալքանկա փողոց թիւ 8 Վառնա

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սկսու հրատարակուիլ Յրանայի նշանաւոր վիպասաններէն Լուիսուա

ԱՆԻՇԵԱԼ ՊԱՆԴՈՎԸ

Գերազանցապէս հետաքրքրաշարժ Ամէն դասակարգի դերամատիկի ըլլալու համար քերքը երկու մասով երեւան պիտի ելլայ (մէկ հատորի մէջ) և ամբողջութիւնը 52-54 թերթերէ պիտի բաղկանայ : Իւրաքանչիւր մասին բաժանորդագրին է Վառնայի համար 1 25, ուրիշ քաղաքներու և արտասահմանի 4, 50, իսկ ամբողջութեանը բաժնեգրին է Վառնայի համար 2, 50, և Վառնայէ դուրս 3 ֆր. ձեռքէ առնողները պիտի վճարեն առաջուան պէս 8 երեսնոց պրակին 5 սանթիմ :

Սմէն քաղաքները և կամ գիւղերը ուր մէկէ աւելի բաժանորդ ունինք, միայն մէկ հասցէի ամէն շաբաթ երկու պրակ մէկ ծրարով պիտի զրկուի իսկ առանձին բաժանորդի պրակները 6 հար մէկ ծրարով պիտի զրկուի փոսթի ծախքը հրատարակչին վրայ փոփառողները պէտք է դիմեն նաեւ եւալ հասցէին :

Տպարան «Արեւելեան» Օճնիկ Բարսեղեան Վառնա պուլկարիս Դրակի փոխարեւ ևս Կապարօզի ալ կընդունուի :

ОТГОВОРНИКЪ

Мурадъ-Ераносянъ

Печатница „Взаимность“ Варна.